

Kaisaniemi palaa kukoistukseensa

■ **Perinteikäs helsinkiläisravintola saa restauroinnin myötä uuden elämän. Kulttuurihistoriallisen aarteen kerrostumista on paljastunut tietoa ja materiaaleja menneisyydestä.**

ARJA-LEENA PAAVOLA

”Puurakennukset kestävät ihmeellisiä juttuja, mutta nyt on kyllä saavutettu ääripiste.”

Näin huohtaa rakennuskonservator **Pentti Pietarila**, joka on mukana palauttamassa helsinkiläistä ravintola Kaisaniemeä entiseen loistoonsa.

”Olemme olleet hieman kauhuissamme, kun huomasimme, että joissakin kohdissa lähinnä nurkat kannattelevat rakennetta.”

Ongelmia ei konservaattorin mukaan voi todellakaan enää vain peittää

levytyksellä, kuten joskus aiemmin on tehty.

Vuonna 1839 toimintansa aloittanut Kaisaniemi on Suomen vanhimpia ravintolarakennuksia. **Cajsa Wahllundin** (1771–1843) perustaman legendaarisen ravitsemusliikkeen tiloissa ovat vuosien varrella kokoontuneet niin kaupungin herrasväki, tunnetut kulttuuripersoonat ja huippupoliitikot kuin ylioppilaat ja myöhemmän ajan radikaali nuorisot.

Pietarilan mukaan on vaikea kuvitella, millainen tila on ollut Cajsa Wahllundin aikana. Säilyneistä koristeluista voi kuitenkin aistia ravintolan hienostuneen charmin.

Vanhat valokuvat kertovat, että Kaisaniemessä on 1800-luvulla ollut muun muassa muodikkaita itämaisia saleja. Myöhemmin mukaan on tullut jugendin piirteitä ja sen jälkeen jazz-aikauden tyyliä. Sisustukset ovat vaihtuneet aina uusien trendien mukaan.

Ravintolan rakennukset ja niitä ympäröivä puisto ovat muodostaneet

kaikkien kaupunkilaisen yhteisen virkistätymiskeskuksen.

Ongelmien juurille

Kaisaniemen ikääntynyt rakennus on kokenut kolme merkittävää laajennusta. Vuosien myötä sen kantava runko on vaurioitunut pahasti.

”Laajennusosat on alkujaan rakennettu hyvin kevyesti ja osittain kesätoimintaa varten. Ne on vasta myöhemmin muutettu lämmitettäväksi”, Pietarila kertoo.

Vuonna 1929 pystytetyn rotundan ja 1946 laajennetun ulkoterrassin alapohja oli lahonnut läpeensä. Myös rossipohja oli pudonnut kokonaan.

Vaurioiden syynä on puutteellinen ilmanvaihto.

”Lahoa on esiintynyt laajasti, mutta ravintola on pyritty pitämään käytössä erilaisilla pikakorjauksilla.”

Lyhytnäköiset hätäkorjaukset eivät enää kannata. Nyt mennään ongelmien juurille ja uusitaan laajalti muun

Mamselli Wahllundin pitkä piikki

Töölönlahden etelärannalla sijainnut Seurapuisto laajennettiin 1800-luvun alussa helsinkiläisten uudeksi ajanviettopaikaksi, jossa herrasväki saattoi eurooppalaiseen tyyliin käydä promeneeraamassa.

Elämää toivat alueelle myös vuonna 1829 perustettu kasvitieteellinen puutarha ja sinne myöhemmin rakennetut esiintymislavat. Puiston suosion kasvaessa sinne avattiin myyntikioskeja, joista sai ostaa esimerkiksi virvoitusjuomia.

Alun perin Turussa suosittua ravintolaa pyörittänyt **Catharina ”Cajsa” Wahllund** muutti Helsinkiin vuonna 1819 ja perusti ensimmäisen kahvipuhvettinsa Seurapuistoon vuonna 1827. Kymmenen vuotta myöhemmin kaupunki vuokrasi hänelle kaiken puistosarhoitettavan ravitsemustoiminnan.

Kansallismuseo

Cajsa Wahllund jäi historiaan myös tippaleipien keksijänä. Hän aloitti vappuherkun myynnin Kaisaniemessä jo 1830-luvulla.

Mamselli Wahllundin vuonna 1839 avaama, nimellä Sjöpaviljongen kulkenut ravintola kohosi pian niin suureen suosioon, että koko aluetta alettiin hänen mukaansa kutsua Kaisaniemeksi.

Aikalaiskuvausten mukaan Cajsa Wahllund oli erittäin tarmokas ja osava bisnesihminen, josta on jäänyt kiertämään monta muistoa.

Cajsa-mamsellista pitivät erityisesti ylioppilaat, joille tämä saattoi äidillisesti tarjota aterioita hyvinkin pitkällä luotolla. Näiltä ajoilta juontuu ruotsinkielisten opiskelijoiden perinteinen vappupäivän vietto lauluineen Kaisaniemessä.

Kun 72-vuotias Cajsa Wahllund kuoli kesällä 1843, toimintaa jatkoi hänen kasvattityttärensä **Emilia Myhrman**, jonka kaudesta muodostui ravintolan varsinainen kulta-aika.

Marit Henriksso

Ravintola Kaisaniemi kuvattuna syksyllä 2020, jolloin sen toiminta oli väliaikaisesti päättynyt. Parhailaan restauroitavassa rakennuksessa avautuu myöhemmin uusi ravintola, joka kantaa nimeä Cajsan Helmi.

muassa lattiat.

Ravintolarakennus oli aiemmin Helsingin kaupungin omistuksessa, eikä sen lukuisia muutosvaiheita ole dokumentoitu. Alkuperäistä pohjapiirrosta on hankala hahmottaa.

Kun ravintolan toimintaidea on vuo-

sien varrella muuttunut, hirsirakennuksen saleja on yhdistetty sahaamalla paloja seinistä pois ja avattu näin uusia kulkuväyliä. Ikkuna-aukkoja on suljettu, seinä peitetty lastulevyillä.

Erikoinen yksityiskohta on osittain rakennuksen sisällä kasvava vanha

puu. Remontin yhteydessä rotundan uloin kehä puretaan, jolloin puu pääsee hengittämään enemmän ulkoilmaa.

Historiaa esille

Vuonna 2020 kaupunki myi tyhjiilleen jääneen kiinteistön restaurointimaalarimestari **Airi Kalliolle**, joka on aiemmin restauroinut vanhoja rakennuksia yrityksensä ravintolakäyttöön. Tulevaisuudessa ravintola toimii nimellä Cajsan Helmi.

”Helsingiläisenä olen erityisesti ilahunut siitä, että joku ottaa huolehtiakseen rakennuksesta, josta kaupunki ei verovarilla ole kyennyt vastaamaan”, Pietarila sanoo.

”Kulttuurihistoriallisesti arvokas ravintola edustaa arkkitehtuuriltaan montaa aikakautta. Puistopaviljonkina se on meillä ainutlaatuinen. Rakennuksen nykyinen omistaja ymmärtää, kuinka vakavasti asiaan pitää suhtautua, mikäli haluaa säilyttää arvoraakennuksen tuleville polville.”

Kiinteistön kunnostuksessa tuodaan harkiten ja valikoiden esiin sen historiaa. Upea yksityiskohta on esimerkiksi

» » »

Finna

Foto Signe Brander
Helsingfors 1908

Kaisaniemi vuoden 1908 asussaan. Rakennuksen ikuisti kuuluisa valokuvaaja Signe Brander.

Suosittuun ravintolaan ja sitä ympäröivään puistoon kerääntyi väkeä etenkin erilaisina juhlapäivinä.

Filma

»»»

rakennuksen keskellä sijaitsevan, Topelius-saliksi ristityn juhlasalin katto, jonka on kunnostanut maalarimestari, restaurointimestari **Petra Wallace**.

”Yhteen nurkkaan on merkitty kattomaalauksen valmistumisvuosi 1899. Sen pintakerros on joko pinkopahvia tai muuta paksuhkoa pahvia, jonka päällä on pursotustekniikalla tehtyjä

kipsiainepitoisia lyyrakoristeita”, Wallace kertoo.

”Lyyrakuviot on maalattu pronssi-alkydimaalilla. Tosin jossain vaiheessa hajonneita kipsikoristeita on korjailtu maalaamalla puuttuvia osia vähän sinne päin.”

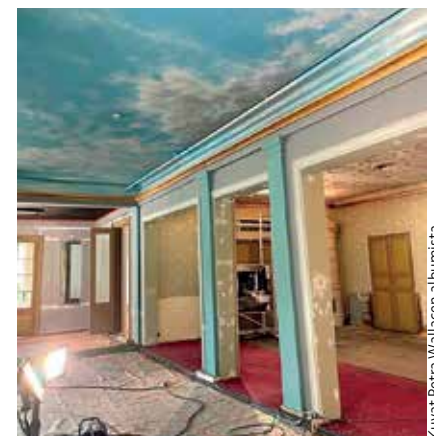
Hyvin likainen katto piti restauroinnin aluksi puhdistaa muun muassa ni-

kotiin aiheuttamista tummentumista ja tahmeista oluttahroista. Suuritoiminen urakka viimeisteltiin haljenneiden kohtien injektioilmauksella, joka tehtiin jänsiliimalla.

Alun perin valkoinen katto oli maalattu muutama vuosikymmen sitten sinisellä lateksimaalilla. Remontissa alkuperäinen väri teki osittaisen paluun.

Restauroinnissa on pyritty dokumentoimaan ja säilyttämään kerrostumia eri vuosikymmeniltä.

Kuvat Petra Wallacen albumista

Tapettia tapetin perään

Pentti Pietarilan mukaan Suomessa suhtaudutaan vanhojen rakennusten kunnostukseen ”vähän ronskisti”. Kun tehdään uutta, poistetaan aiemmat kerrokset.

Kaisaniemessä on toimittu toisin. Seinillä on säilynyt päällekkäin useita eri vuosikymmeniltä peräisin olevia tapetteja. Rakennushistoriallisesti merkittävää on, että ravintolan arvokkaimmista huoneista löytyi hirren päältä tapetteja parikymmentä erilaista ja viinakassahuoneesta peräti kolmekymmentä.

”Restauroinnissa tavoitteena on saada dokumentoitua ja säilytettyä mahdollisimman paljon”, Pietarila sanoo.

”Vanhoja tapetteja jätetään siis seinäpinnoille. Osa niistä peitetään, mutta ne on mahdollista kaivaa esille tulevaisuudessa, jolloin seuraavat sukupolvet voivat jatkaa kallista konservointia.”

Marskin kabinetiksi kutsutussa tilassa on säilynyt **Louis Sparren** (1863–1964) suunnittelema vihreä kakluuni. Sen oikealla puolella oleva salaovi on 1800-luvulta asti häivytetty seinään tapettien avulla.

”Sitä emme tiedä, mikä salaoven idea on ollut. Syy voi liittyä ravintolan logistiikkaan, eli siitä on ehkä päässyt hieman oikotietä keittiön puolelle”, Pietarila aprikoi.

”Mahdollisesti ovea on käytetty, jos on pitänyt päästä poistumaan paikalta vähin äänin. Varsinkin kieltolain aikaan tällaisesta reitistä on ollut hyötyä, kun alkoholitarkastajat ovat saapuneet paikalle.”

Restaurointia varten salaovi irrotettiin, jolloin saranakohdan pienestä aukosta saattoi nähdä, että ovensakin oli tapetteja monta kerrosta.

Petra Wallace höyrytti kerrokset irti toisistaan. Yhdessä päällimmäisistä oli hieno papukaija- ja päärynäkuviointi. Sen alta paljastui todellinen löytö, jännittävä lepakkoaiheinen tapetti yli sadan vuoden takaa. Tapetin alkuperää ei ole pystytty selvittämään, mutta se on joka tapauksessa Suomessa harvinaisuus.

Pohjimmaisena oli 1800-luvulta peräisin oleva kultanahkatapetti, joka on todennäköisesti tuotu Keski-Euroopasta. □

Herrojen ja narrien kohtaustapaikka

Ravintola Kaisaniemessä ovat aikoinaan istuneet iltaa monet Suomen historian merkkihenkilöt. Siellä saattoi törmätä yhtä hyvin säveltäjä **Jean Sibelius** kuin runoilija **Eino Leino**.

Filosofi, kirjailija ja valtiomies **Johan Vilhelm Snellman** keksi tarinan mukaan idean Suomen omasta rahayksiköstä markasta juuri Kaisaniemen salissa.

Osa vakiovieraista sai ravintolasta omat nimikkokabinetinsa. Tähän armoitettuun joukkoon kuului muun muassa tuleva marsalkka **Gustaf Mannerheim**, joka hänkin visiteerasi Kaisaniemessä keskustellessaan maan asioista yhdessä muiden tärkeiden herrojen kanssa.

Kaisaniemen kerrotaan palvelleen myös eräänlaisena Kämpin jatkoapaikkana.

Vuonna 1887 aloittanut Hotelli Kämpin maankuulu ravintola Esplanadilla oli kulttuuriväen, poliitikkojen ja sanomalehtimiesten ykköskohde. Kun Kämpin sikarinhajussa istuskeluun oli kyllästytty, lähdettiin

Ylioppilaiden vapunvietto Kaisaniemessä oli iloista jo vuonna 1892.

haukkaamaan raitista ilmaa ja jatkaa seurustelua luonnonläheisessä Kaisaniemessä.

Sittemmin arvostetun ja menestyneen ruokaravintolan status ja luonne muuttuivat, ja 1970-luvulla Kaisaniemi tunnettiin muun muassa Teiniliiton siellä pitämistä bailuista. Jossain vaiheessa rakennuksessa toimi yökerho, josta jäi muistoksi pitkä baaritiski.

Filma

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Tyytyväinen herraseure on tyhjentänyt tarjoiluvadin poikineen.